

KISGRAFIKA

Megjelenik egy évben négyszer
a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
támogatásával

'99/4
38. évfolyam

Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre” Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület.
(1027 Budapest, Frankel Leó út 12.)

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Király Zoltán, dr. Soós Imre.
Felelős kiadó: dr. Vida Klára ügyvezető titkár

Perei Zoltán fametszete (X1)

TARTALOM

Perei Zoltán grafikai hagyatéka (Dr. B. Supka Magdolna)

40 éves a Kisgrafika Barátok Köre (Katona Csaba)

Hazatért ex librisek (Ürmös Péter)

Búcsú Marcali Kiss Józseftől (Szászné Mara)

Nemzetközi exlibris-pályázat – gyűjtők részére

Kiállítási körkép (II. Kolozsvári grafikai biennálé, Diskai Lenke, Vincze László,

Dudás László és Ürmös Péter kiállításairól)

SZEMLE – HÍREK – KÖNYVESPOLC

PEREI ZOLTÁN GRAFIKAI HAGYATÉKA

Korábbi hatvani kiállításának emlékére Perei Zoltán grafikusművész nem sokkal halála előtt, közel három ezer fametszetét Hatvanban az Ady Endre Könyvtárnak adományozta, ahol azt különgyűjteményként gondozzák.

Az Összefogás a könyvtárakért országos rendezvénysorozat keretében október 29-ikén a művészettörténetileg egyedülálló Perei-hagyatékából az Ady Endre Könyvtárban PEREI ZOLTÁN Emlékiállítás nyílt, amely hatalmas életművéből válogatást mutat be és ezzel tiszteleg a mester emléke előtt. A kiállítás megnyitásával egyidejűleg a tetőtéri tárgyalótermet is Perei Zoltánról nevezték el, ahol műveiből egy állandó, kisebb kiállítás ad ízelítőt rendkívül sokoldalú és gazdag tematikájú munkásságából. A kiállítást rendezte és a Perei-terem avató ünnepségén bevezetőt mondott lapunk szerkesztője, dr. Arató Antal. A földszinten berendezett Perei kiállítást pedig népes közönség előtt Dr. B. Supka Magdolna Széchényi díjas művészettörténész nyitotta meg. Megnyitó beszédéből közlünk az alábbiakban részletet.

*

Perei Zoltánnak nemcsak lakóhelye volt a budapesti Ürömhegy teteje, hanem művészi elmélkedésének egyedül lehetséges közege. Bár rengeteget utazott, sehol másutt nem talált valódi mására annak a képzeletbeli tájnak, amely különös történeteinek színhelye lehetne. Olyat választott hát, ahol mélységes csend és nagy távlatok, távoli hegyek távolsága veszi őt körül.

Ez a környezet maga is természetes oka lehetett annak, hogy Perei Zoltán a sokszorosító grafikai műfajok közül a fametszethez folyamodott. A fa színe, anyagának keménységi foka, rugalmassága, erezte, olykor még bütykei és illata is alkotói kedvre hangolták képzeletét. Fametszői stílusának erényévé avatta a szűkös anyagi helyzetéből adódó technikai akadályokat, a finom kellékek hiányát; mesterhegedűje számára sorra felfedezte a legkülönbözőbb faféleségek fajtabéli varázsát.

Tanulmányai végeztével önképzésképpen évekig Rembrandt és Gova halhatatlan életművének igézeté-

Perei Zoltán fametszete (XI)

Perei Zoltán fametszete (XI)

ben élt, – miközben kenyerét nyomdászként kereste idehaza és Angliában. Megismerkedett az ókor és a Kelet művészetével, de a modern európai irányzatok mindegyikével is, – pályájának legnehezebb harcát azonban művészetének a hatásoktól való teljes függetlenedéséért vívta!

Sikerült visszaküzdenie magát a megtanult mesterségbeli és stílusbeli kötöttségekből az ön maga belső látomásával teljesen azonos, egyéni és páratlanul eredeti világába. S ehhez kellett személyes stílust teremtenie. Tudatosan szegült szembe a már kitalapított utakkal, s már-már modorossá váló ízlésbeli formulákkal, akár azon az áron is, hogy egy-egy irányzat külső jegyeit, formai kellékeit addig ismételte, variálta saját rajzain, míg azokat „kidolgozta” magából, elárasztotta bennük azt, ami sablonná teszi stílusok egykori újításait.

Arra is törekedett, hogy alakjainak jellemzése ne kötődjék egy-egy általa ismert egyén, helyzet vagy esemény jellegéhez, hogy mindenki a maga élményei alapján fedezhesse fel bennük az általánosabb, a szélesebb tartalmat, jelentést. Ugyanígy törekedett arra is, hogy egy-egy figurájának arckifejezésével sem annak kedélyállapotát, sem vérmersekletét ne határozza meg túlságosan közelről.

Perei Zoltán művei láttán azon kapjuk magunkat, hogy mosolygunk, de úgy, ahogyan a meglepő ízésséggel előadott történetet szoktuk élvezettel hallgatni. Nem a témái szokatlanok, hanem alakjainak a viselkedése olyan eredeti és önkéntelen, hogyha egyáltalán hasonlíthatók valamihez is irodalmunk-

ban, hát leginkább Tersánszky Józsi Jenő mókás, mégis valamiképp megindító Kakukk Marci figurájához. S ahogyan Tersánszky ízéssége is legközelebb a nép humorához és emberséges bölcsességéhez áll, úgy emlékeztet Perei rajzi elbeszélésének fordulatosága, ízéssége is a népi képzelet járására.

Művészete nemcsak nagy értéke, de kincse is kultúránknak, – rá kell találni. Ebből a fontos feladatból vállalt most részt Hatvan városa és könyvtára, az írás-olvasás művészetének lelkes szorgalmazójaként.

Dr. B. Supka Magdolna

40 ÉVES A KISGRAFIKA BARÁTOK KÖRE

A múlt: egyesületek a két háború között

Stettner Béla
linómetszete (X3)

Magyarországon szűk körben ugyan, de már a századfordulón is terjedőben volt a modern ex libris és már ekkor kialakulóban voltak azok a gócpontok, amelyek azóta is a magyar ex libris fellegvárainak nevezhetők. Elsősorban a vezető szerepet vivő világváros: Budapest, majd Szeged és Debrecen. Az ex libris tipikusan modern művészeti ág, ezért jellemző, hogy főleg a nagyvárosokban erősödött meg, különösen ott, ahol egyébként is élénk szellemi, művészeti élet folyt. Természetesnek mondható, hogy Budapesten került sor Magyarországon először ex libris kiállításra 1903-ban. Az első vidéki kiállításnak jóval később, 1928-ban Debrecen adott otthont.

Stettner Béla linómetszete (X3)

A századforduló Budapestjén már volt olyan egyesület, amely az ex librist, mint önálló művészeti ágat az égisze alá vonta: a *Szent György Céh*, a *Magyar Amatőrök és Gyűjtők Egyesülete*. Ennek vezetősége olyan illusztris személyiségeket tudott soraiban, mint az elnöki tisztet betöltő ifjabb gróf Andrássy Gyula, a társelnök Bárczy István (Budapest polgármestere majd főpolgármestere), de alelnök volt Alpár Ignác, gróf Apponyi Sándor, gróf Batthyány Gyula, gróf Szapáry László, gróf Teleki Sándor is. A felsorolt nevekből is látható, hogy ez az egyesület még magán viseli a XIX. század jegyeit: az exlibris-gyűjtés ekkor még a társadalom felső rétegének, különösképpen az arisztokráciának volt kedvelt időtöltése. Ellenben már igazi polgári egyesület volt a két háború közötti időben a budapesti MEGE, a *Magyar Exlibris és Grafikagyűjtők Egyesülete*, amelyet 1932-ben hívott életre Arady Kálmán és Pinterits Tibor; valamint a debreceni *Ajtósi Du-*

Perei Zoltán fametszete (X1)

rer Céh. Ebben az időben már neves művészek alkottak Magyarországon – többségük a fővárosban – mint például Horváth Endre, Haranghy Jenő, Drahos István, Vadász Endre, vagy a napjainkban is aktív művész, a debreceni Várkonyi Károly.

A Kisgrafika Barátok Köre

A II. Világháborút követő idők nem kedveztek a polgári egyesületeknek, olyannyira nem, hogy Szviridov tábornagy, a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke „óhajára” eltöröltek valamennyi civil egyesületet, így egyik napról a másikra megszűnt létezni a MEGE és az Ajtósi Dürer Céh is. Az egykori tagok közül volt, aki a háború borzalmainak lett áldo-

Kékesi László fametszete (X2)

Nagy László Lázár fametszete (X2)

zata (például a neves szegedi gyűjtő Lusztig István), mások pedig 1945 után kerültek összeütközésbe az új politikai rendszerrel. A szervezett gyűjtőélet ezzel több évre megtorpant és több évnek kellett eltelnie, hogy ismét exlibris-egyesület jöhessen létre hazánkban. A kezdeményezés Réthy István (1909–1988) nevéhez fűződik, aki Debrecenben bekapcsolódott már az Ajtósi-Céh munkájába, majd pedig a MEGE tevékenységébe is. Ő tette meg az első lépéseket új egyesület létrehozására 1956-ban, amikor a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetségébe összehívta az akkori ismert könyvjegy-gyűjtőket. A cél az volt, hogy a Szövetség egyik szekciójaként megalakulhassanak, ám ez a törekvés akkor nem járt sikerrel. Réthy 1958-ban újra kísérletet tett célja elérésére. Selmeczi Károly grafikus révén felvette a kapcsolatot Stettner Bélával, a Fiatal Művészek Stúdiója egyik vezetőségi tagjával, majd négyoldalas memorandumot nyújtott be a Stúdióhoz az exlibris-egyesület megalakítása érdekében. A Képzőművész Szakszervezet végül megadta az engedélyt: a régi gyűjtőkkel az élen megalakulhatott a *Kisgrafika Barátok Köre*. Az alapítás pontos dátuma: 1959. április 25, alapító tagok voltak (többek között) Arady Kálmán, Galambos Ferenc, Illyés Sándor László, Nagy József, Réthy István, Reisinger Jenő, Soó Rezső, Szentesi Flórián, Tompos Ernő, Wiltner Sándor. A kör 76 taggal kezdte meg működését, összejöveteleinek pedig – rövid kitérőkkel – mind a mai napig a Fészek Művészkлуб ad helyet, minden hónap első szerdáján. A KBK működését a havi összejöveteleken kívül jellemzi a kiállítások szervezése (a legsikeresebbek közül említhetők a kétévenkénti Balatoni Kisgrafikai Biennálék: Tihany, Keszthely, stb.) és az országos talál-

kozók megrendezése. Több nagysikerű találkozó színhelye volt pl. Cegléd, Jászberény, Tihany, Pécs, Szeged, legutóbb pedig Budapest. A titkári posztot 1979-ig Réthy István töltötte be, ezt követően Csiby Mihály (1979–80), majd Vida Klára (1981–), aki napjainkig is az egyesület titkára. A régi KBK helyett 1990-ben létrejött a *Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület*.

A *Kisgrafika Barátok Körének* jelentős vidéki csoportjai létesültek, így pl. Szegeden, ahol 1945 után a városban létező szerény gyűjtőélet is elhalt. Ám a KBK létrejöttékor Kopasz Márta grafikusművész egy személyben csatlakozott az újonnan létrejött Körhöz, majd 1975-ben létrehozta hat fővel a szegedi csoport-

Stettner Béla linómetszete (X3)

tot, amely napjainkban talán a legnagyobb taglétszámú kör. 1962-ben alakult meg a pécsi csoport. Nemrég elhunyt agilis titkáruk, Kovács József kezdeményezésére valósult meg a *Duna-menti Országok Nemzetközi Exlibris Találkozója* is, első ízben Pécsen és Mohácson (1991), majd ezek élénk nemzetközi sikerét követően Pozsonyban (1992, 1995) és Linzben (1993). Ceglédén 1971-ben szervezték meg a KBK csoportot, melynek élén azóta is az elismert művész, Nagy László Lázár áll.

Az Egyesületnek lehetnek tagjai jogi személyek is, KBK tag például az ajkai, a tapolcai és a jászberényi Városi Könyvtár, de az Iparművészeti Múzeum is. Bár a nyolcvanas évek végén és a kilencvenes évek elején több súlyos és pótolhatatlan veszteséget kellett megérnünk mind a gyűjtők (Tóthpál István, Csányi István, Semsey Andor, Kertész Dénes, Katona Gábor), mind pedig a művészek soraiban (Stettner Béla, Perey Zoltán, Fery Antal, Vertel József), de örömmel állapítható meg, hogy az idősebb nemzedék több jeles kép-

Kopasz Márta fametszete

Moskál Tibor rézkarca (C3)

viselője mindmáig aktív és kiemelkedő tagja az országos egyesületnek, élükön a rangidős Kopasz Márta és Várkonyi Károly grafikusművészekkel, határainkon kívül pedig a Zentai Andruskó Károllyal.

A Kisgrafika

A KBK 1962 óta saját állandó kiadvánnyal is rendelkezik, amely 1968 óta – utalva a MEGE hagyományaira – *Kisgrafika* névvel jelenik meg. Ez ma hazánkban napjaink egyetlen kisgrafikával és ex libris-szel foglalkozó folyóirata. Megalakulását követően a KBK igyekezett felvállalni a MEGE hagyományait, így a kezdetektől élt a szándék egy önálló folyóirat indítására, amely nélkül egy országos szervezet egyébként sem foghatja össze eredményesen vidékre is kiterjedő tag-ságát. Először 1962-ben sikerült önálló kiadvánnyal jelentkezni, amely a KBK *Értesítő* címet viselte. A 12 oldalas, 12×13 cm-es lap az első évben kétszer, majd ezt követően 1989-cel bezáróan évi három alkalommal jelent meg (ugyanis évi három számig nem volt szükség lapengedélyre) 1964-től 1967-ig *Kisgrafika Értesítő*, majd 1968-tól KISGRAFIKA címmel. A lapszám 1972-re már 48 oldalra nőtt, mérete pedig 23×15 centi lett, kartonborítóval. A szerkesztői munkát Galambos Ferenc vállalta el, a művészeti vezető Stettner Béla volt. 1975-

Moskál Tibor fametszete (X2)

től Galambos Ferenc helyét dr. Semsey Andor vette át, majd Stettner 1984-ben bekövetkezett halála után rövid ideig ő volt a művészeti vezető is, mígnem König Róbert grafikusművész vállalta fel a lap arculatának a megformálását. Semsey 1985-ben a szerkesztői posztot is átadta dr. Arató Antálnak. A felelős kiadó a KBK mindenkori titkára, így a kezdetektől 1978-ig Réthy István, 1979–80-ban Csiby Mihály, majd azóta dr. Vida Klára. 1990-ben ismét megújult a Kisgrafika, amely ettől fogva évi négy alkalommal, A4-es méretben 16 oldalon jelenik meg. Felelős kiadója továbbra is dr. Vida Klára, szerkesztőbizottsága pedig három főből áll: dr. Arató Antal, Király Zoltán és dr. Soós Imre.

Petry Béla klisérajza

A nemzetközi porondon

Kevéssel alapítása után a KBK a nemzetközi porondra is kilépett a kongresszusok révén, amelyeket a világ exlibris-gyűjtő egyesületei rendeznek meg évenként, mindig más országban. Az 1960-ban Bécsben tartott FISAE Kongresszusra már a KBK is meghívást kapott, de tagjai még nem vehettek részt rajta. Ám a következő alkalommal Lipcsében rendezett kongresszuson már több magyar exlibris-gyűjtő is ott lehetett. Párizsban 1962-ben Fery Antal pályamunkája révén a KBK egy IV. díjjal gazdagodott, valamint díjat nyert még Bordás Ferenc, Menyhárt József és Varga Nándor Lajos is. Ekkortól valamennyi nemzetközi kongresszuson jelen voltak a KBK tagjai, illetve a pályázatokon és a kiállításokon a magyar művészek alkotásai révén sikeresen képviselték hazánkat. A magyar gyűjtők és művészek sikereit mi sem jelzi jobban,

Drahos István fametszete

mint hogy 1970-ben Budapest adott otthont a XIII. Nemzetközi Kongresszusnak, melynek rendezési jogát 1968-ban Comóban ítélték oda a magyar fővárosnak. Ekkoriban nevezte el Magyarországot a jeles elzáró professzor, Paul Pfister „Ex libris land”-nak.

Katona Csaba

HAZATÉRT EX LIBRISEK

Az egyik előző számunkban ismertetett 1998-as Szent György az ex libriseken című kiállítás rendezése és a hasonló című katalógus szerkesztése az ismert olasz gyűjtő, Dr. Gian Carlo Torre nevéhez fűződik. A kiváló orvosprofesszor 1999 májusában egy Budapesten tartott nemzetközi orvoskongresszusra érkezett hazánkba, s ezt az alkalmat kihasználva nyílt lehetősége a magyar gyűjtőkkel és grafikusokkal való találkozásra is. Először Dr. Katona Gábor gyűjteményébe nyerhetett bepillantást Katona Csaba jóvoltából, majd a Dr. Semsey Andorné közreműködésével szervezett találkozón ismerhette meg a Semsey-gyűjtemény olasz vonatkozású részét. Ezen az alkalmon megjelent a gyűjtők közül Király Zoltán és Palásthy Lajos, a grafikusok közül pedig Feszt László, Kőhegyi Gyula, Nagy László Lázár, Vén Zoltán és jómagam. Az összejövetel végeztével mindannyian eredményes cserének örülhettünk, hiszen a grafikusok is egy-egy szép katalógussal gazdagabban térhettek haza. Az alábbiakban az olasz kiadványok magyar vonatkozásait mutatjuk be.

Ezt megelőzően pár mondatban ismertetve Dr. Gian Carlo Torre munkásságát, ki kell emelnünk kiállítás-szervezői tevékenységét, főként Liguria vidékén és Torinóban. Gyűjtési területe legfőképpen olasz, spanyol és portugál művészekre, valamint orvosi, háziorvosi, szőlészeti-borászati témákra terjed ki, különös tekintettel a tengeri motívumokra, valamint a Szent György és Don Quijote alakját feldolgozó lapokra. Az e témákban rendezett kiállításaihoz készült katalógusok szerzője és szerkesztője is egyben.

A KBK hazai helyzetéről

A 40 éves KBK meglehetősen sajátos helyzetben van. Neve idehaza szinte csak a legszűkebb körökben ismert, pedig tagjai, gyűjtők és művészek egyaránt, szakmai berkekben széles nemzetközi elismerésnek örvendenek. Nemzetközi elismertségét egyértelműen jelzik a magyar művészek külföldi kiállításokra szóló meghívói, sikeres részvételeik és díjaik a különféle pályázatokon. Ugyanakkor idehaza sem tétlenkedik az egyesület. Legutóbbi országos gyűlésüknek Budapesten az Iparművészeti Múzeum adott otthont, a múlt évben pedig a magyar forradalom és szabadságharc 150-ik évfordulójának tiszteletére március 13-án Budafokon nyílt kiállításuk *Ürmös Péter és Kőhegyi Gyula rendezésében Magyar történet műzsája* címmel, amely magángyűjteményekből válogatva a magyar történelemből témát merítő ex libriseket mutatta be a nagyközönségnek. Az idén kerek születésnapját ünneplő KBK-nak talán alkalmat nyújt az évforduló, hogy az eddigieknél erőteljesebben felhívja az ország és azon belül a főváros figyelmét az ex librisre és a kisgrafikára.

Katona Csaba

Orvosi témakörben gyűjtött lapokat mutat be a *Laboratórium az ex libriseken* című kötet (Il laboratorio nell'exlibris, 1996, 119 p.) mind olasz, mind külföldi művészetektől. A kiadványban három magyar művész is szerepel: Fery Antal és Várkonyi Károly egy-egy fametszettel, Németh Nándor egy klisérajzzal képviselik a magyar színeket. A reprodukciókat több tanulmány vezeti be, többek között Remo Palmirani és Nicola Carlone tollából.

A torinói Nemzeti Egyetemi Könyvtárban 1989-ben bemutatott nemzetközi ex libris kiállítás katalógusa valódi és fantasztikus állatábrázolásokból ad válogatást (*Animali fantastici e reali*, 1989, 130 p.), amelyben Drahos István két fametszetű lapja szerepel.

Az *Oriol M. Divi* munkásságát összefoglaló kiadvány (1993, p. 47.) cikkeinek szerzői között találhatók mások mellett Gian Carlo Torre, Pepita Pallé, Remo Palmirani és Teresa Costa Gramunt. A kiadvány végén található a művész opusz-listája 1958-tól 1993-ig készített ex libriseiről. Ebben számos magyar gyűjtő neve szerepel, így a teljesség igénye nélkül pl. Dr. Semsey Andor, Lenkey István, Lippóczy Norbert, Katona Gábor, Kelemen Béla, Elekes Vencel, Palásthy Lajos, Sz. Rácz Mária. Reprodukcióban csak Dr. Csányi István és Pittmann Márton könyvjegye látható a szép kiadványban.

A Don Quijote témájú válogatás katalógusában (*Don Chisciotte nell'Exlibris*, 1994. p. 129.) nagy örömkre sok magyar lappal találkozhatunk. Elsősorban Nagy László Lázár nevét kell megemlíteni, aki öt fametszettel és egy rézkarccal szerepel. Rajta kívül

Oriol M. Dirí fametszete (X2)

Oriol M. Dirí fametszete (X2)

még Tempinszky István (C2), Jakabházi Sándor (C3), Andruskó Károly (X3), Dániel Viktor (C2), Takács Dezső (X3), Menyhárt József (X3) és Stettner Béla (X3) egy-egy lapja látható a kötetben.

Gian Carlo Torre a fentiekén kívül magával hozta az ottani (bélyeg-, képeslap-, ex libris-) gyűjtők információs lapját (*L'informazione del collezionista*, III. évf. 11. sz. 40. p.), amelyben vallásos témák, illetve *Angyal-ábrázolások az ex libriseken* című tanulmánya olvasható. Ennek a számnak is van magyar érdekessége. Giovanni Cauti olasz és angol nyelvű ismertetője *Vadász Endre* munkásságát méltatja, amihez hat színes reprodukció is társul.

A Semsey Ila néniéknél tartott jól sikerült találkozó után szerepelt még a programban egy műterem-látogatás König Róbertnél, majd a Mezőgazdasági Múzeum ex libris kiállításának a megtekintése következett. Az egyik pesti antikváriumban egy ex libris hagyatéki anyagot találtunk, amelyet átválogatva nem kis meglepetésre több régi olasz lapra bukkantunk (pl. Baldinellitől és Alessandritól, sőt Servolinitől 1937-es újságot is találtunk), amelyeket Torre úr rögtön meg is vásárolt. Így történhetett, hogy ezek az olasz lapok mintegy hatvan évnyi távollét után ismét vizs-
szatérhettek Itáliába...

Ürmös Péter

EX LIBRIS DÚCOK A SZERENCSI MÚZEUMBAN

Egy új Fery Antal kiállítás előkészítésének részfeladataként 1999 szeptemberében volt alkalmam Bánkiné Fery Vera megbízásából átnézni a szerencsi Zempléni Múzeum dúcgyűjteményét. A múzeum igazgatónője, Fazekasné Majoros Edit és a múzeum munkatársa, Akácosi Tivadar messzemenő segítségével általános képet kaptam a náluk lévő fametszetes és klisé dúcok-ról.

E dúcok – amelyek között számos, már elfeledett, tusrajzról készült Fery Antal klisé dúc is van – egyrészt a rég elhunyt szerencsi gyűjtő, *dr. Petrikovits László* adományából származnak, akinek igen jelentős képeslap-gyűjteményét is e múzeum gondozza. Másrészt Fery Antal gyermekkori jó barátja, a szintén szerencsi gyűjtő, Farkas István révén kerültek ide.

A harmadik jelentős rész *Pesti László* budapesti gyűjtő ajándékokaképpen (kb. 85 db) van a múzeum tulajdonában. Ezek kivétel nélkül Fery Antal munkásságának

Fery Antal fametszete (X2)

Fery Antal fametszete (X2)

utolsó évtizedeiben *Pesti László* és *Tarjányi Ferenc* részére készült dúcok. Az ajándékozásról beszámolt, és annak kísérlőlevelét a *Kisgrafika* 1995/4. száma is közölte.

A múzeum kisgrafikai és ex libris dúc gyűjteménye a pontosság igénye nélkül kb. 40 klisé és kb. 247 db fametszetet tartalmaz; 90%-ban Fery Antal alkotások.

A múzeum jelentős ex libris nyomatgyűjteménnyel is rendelkezik, gondosan és rendezetten dobozokban tárolva.

A dúcgyűjtemény e híradásjellegű cikknél komolyabb, tudományos és részletes tanulmányt is megérdemel, mert hazánk kevés múzeuma rendelkezik ennyi dúccal.

BÚCSÚ MARCALI KISS JÓZSEFTŐL

Lapunk legutóbbi számában is értesülhettünk arról a szomorú hírről, hogy egyik legrégebbi és leghűségesebb művész KBK tagtársunk: *Marcali Kiss József* 63 évesen örökre elment.

A mindig nyílt, meleg tekintetű, valaha dús hajú, közkedvelt művészt magam is közel 30 éve ismerhettem. Utoljára – körülbelül két esztendeje – a Játékszinben rendezett kiállításán beszélgettünk. Tudtam, hogy mekkora önfegyelemmel és szenvedéssel harcol az életéért, mégis először ő érdeklődött foglalkozásáról. Egyikünk sem sejtette, hogy ez az utolsó találkozásunk. Persze, jobb is volt így, mert mindketten derűsek és könnyedek tudunk maradni...

Elégé köztudott, hogy Jósánk a víz, főként a Balaton szerelme volt, s ennek gyökerei a gyermekkorához nyúltak vissza. Nem feledhetem, amikor egyszer ragyogó szemekkel újságolta, hogy vitorláshajóját végre nagyobbra cserélhetné. – „Megszabadulok a földhözköötöttségtől, s a vízen szabadon meditálok” – nyilatkozta 50 esztendő korában. Megjegyzem, hogy halála előtt jó egy esztendővel még volt ereje – természetesen az őt mindig jó feleségként óvó Gizella asszonnyal – a Balatonon vitorlázni.

Kiemelendő, hogy Marcali Kiss József nevéhez fűződik az első *Keszthelyi Kisgrafikai Biennálé* megteremtése is, amelynek rangos kiállításaira két évente került sor.

EXLIBRIS

Marcali Kiss József ecsetrajza

A fentiekből is következik, hogy a művész számos Balaton témájú kis- és nagygrafikát, majd festményt alkotott. Kiemelkedő műve a *Balaton hajózás* metszetsorozata is. Köztudott volt, hogy hallatlan szorgalommal és igényességgel dolgozott, s komoly műveltséggel rendelkezett az önmagához mindig igen szigorú művész.

Felsorolhatatlan itt a sok mű, amelyeket – gazdag témakörökben – mesteri fölénytel és biztonsággal alkotott. Kiállításain mindig valami új témával vagy eljárással lepott meg bennünket.

Ex librisei többnyire linómetszetek, majd utóbb mesteri ecsetrajzok, az utolsót éppen gyűjtőtársunknak, dr. Mayer Józsefnek készítette.

Fodor András író, aki nagy műértő is volt, így írt róla: – „Őszintesége több a megdöbbentő tények leltárba vételénél. A magaemésztő lélek sugárzása, az amorf esetlegességet elvezető, kompozícióba kivetett erőfeszítés személyes hitele szinte zenei sugárzást kölcsönöz a képeknek”.

Ehhez hadd tegyem hozzá, hogy szerencsére Melitta leánya édesapja talentumát örökölte. Marcali Kiss József hamvai most Erden a családi kert fájának lombjai alatt nyugszanak, de művei tovább élnek, s kedves emléke is él bennünk, amíg élünk, akik olyan szívesen emlékezünk reá.

Szászné Mara

NEMZETKÖZI EXLIBRIS-PÁLYÁZAT GYŰJTŐK RÉSZÉRE:
„HASZNÁLATI EX LIBRIS”

Ezzel a címmel írt ki pályázatot bibliofilek és grafikagyűjtők részére a francia exlibris-egyesület, valamint Chamalières városa, az Ötödik Kisnyomtatvány-Világtriennálé keretében.

A pályázat kiírása szerint „használati” alatt olyan könyvjegy értendő, mely a tulajdonos nevére készült és amelyet ő valóban fel is használ, egyrészt könyvei tulajdonjogának jelzésére, másrészt cseréire is, hogy gyűjteményét ezúton gyarapíthassa.

Pályázati feltételek:

1. Részt vehet minden gyűjtő, aki a nevére készült egy vagy több ex librisrel rendelkezik. Beküldhető ezekből legfeljebb 3 különböző ex libris, bármelyik grafikai technikával készült alkotás.
 2. A lapokon szerepelnie kell az EX LIBRIS szónak, vagy hasonló kifejezésnek, továbbá a tulajdonos nevének.
 3. Az ex librisek négy-négy példányban küldendők be. Az azokhoz mellékelte, A4 méretű lapon közölni kell az alábbiakat:
 - a tulajdonos teljes neve,
 - a lap alkotójának neve,
 - az alkalmazott technika, a készítés éve; rövid leírása a képnek, a választott témának és a cél megnevezése, amire a tulajdonos az ex librist használja.
- A fenti kísérő szöveget az alábbi nyelvek valamelyikén kell megfogalmazni: francia, angol, német, spanyol, olasz. A pályázat szervezőinek hivatalos nyelve: francia, angol.
4. Az ex librisek beküldésének határideje: 2000. augusztus 15.

Cím:

Jean-François CHASSAING,
Concours Ex-libris Utiles An 2000,
9, rue des Acacias
F-57680-NOVEANT-sur-MOSELLE
(France)

5. A pályaművek külön térítés igénye nélkül a rendezőség tulajdonába kerülnek.

6. A zsűri a következő díjakat fogja odaítélni:

Bibliofil-díj: Egy francia művész négyszínű offset ex librise 1000 példányban, a nyertes által meghatározandó témával.

Gyűjtő díj: Egy francia művész fa vagy rézmetszetű ex librise 100 példányban. A témát ugyancsak a nyertes szabhatja meg.

Magasnyomás díja: Egy művész fametszete, a nyertes kívánsága szerint, 10 példányban + a nyomódúc.

Mélynyomás díja: Hasonlóan az előbbiekhöz: 10 rézmetszet + nyomólap.

Síknymás díja: A francia exlibris-folyóirat 2 évi előfizetése.

7. A zsűri a francia egyesület küldötteiből és az európai exlibris-élet kiválóságából áll.

8. A beérkezett pályaműveket Chamalières-ben állítják ki 2000. október 7. és november 26. között. Eredményhirdetés ugyanitt: 2000. október 7-én.

9. A pályázaton való részvétel ezen feltételek elfogadását jelenti. A pályázati anyag beküldésének költsége a pályázót terheli.

10. A pályázat végeredményét és a katalógus egy példányát megküldik majd a FISAE valamennyi tagyesületének. A pályázók ingyen kapják meg a kiállítás katalógusát, csupán annak postaköltségét, 100 Francia Frankot kell a rendezőség címére átutalniuk. Az összegnek 2000. augusztus 15. előtt be kell érkeznie.

11. A pályázók a művek beküldésével egyidejűleg közölik a szervezőkkel, kívánnak-e személyesen részt venni 2000. október 7-én és 8-án a Chamalières-ben rendezendő Ötödik Kisnyomtatvány Világtriennálén? Ez esetben az illetőnek megküldik a rendezvény részletes programját.

(Fordította: Soós Imre)

KIÁLLÍTÁSI KÖRKÉP

II. NEMZETKÖZI KISGRAFIKAI BIENNÁLÉ. KOLOZSVÁR, 1999

A hajdan „kincses”-nek mondott városban, Kolozsvárott a Bánffy palotában székelő Kolozsvári Szépművészeti Múzeum földszinti termében 1999. szeptember 8–30 között visszhangos sikerű *Nemzetközi Grafikai fesztivál* zajlott le, ahol is 47 ország 324 grafikusművésének 736 ragyogó munkáját csodálhatta meg a vonalszépségek iránt fogé-

Szőke György: *Inga*.
(Mezotintó)

kony népes kolozsvári, vagy a távolabbról idelátogató közönség. Folyóiratunk profiljának a szempontjából még fokozottabban érdekes megemlíteni, hogy ennek a fesztiválnak a keretei közé immár másodszor illeszthette be Petca Ovidiu az általa kezdeményezett II. *Nemzetközi Kisgrafikai Biennálét* is, aki a *Tribuna* című kolozsvári irodalmi hetilap agilis grafikai szerkesztője. Maga is kiváló grafikusművész, 1958. március 25-én Déván született, a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán végzett és id. Feszt Lászlót valija mesterének.

Noha a Petca Ovidiu irányította csapat derekas munkát végzett, önmagát csupán a biennálé biztosának (comisar) nevezte. De a legmagasabb bibliofil és nyomdatechnikai igényeket is tökéletesen kielégítő katalógussal – csakúgy, mint két évvel korábban – mindörökre beírta nevét a nemzetközi ex libris történeti képzletbeli annaleiseibe.

Az is igazolja a rendezvénysorozat igényességét, hogy a neves szaktekintélyekből összeállított 10 tagú nemzetközi zsűri az idei nagydíjat nem adta ki, noha a katalógus illusztrációi is bizonyítják: sok kiváló alkotás szerepelt a kiállításon. A zsűri elnöke az 1952-ben született, igen tehetséges japán grafikusművész, Toshio Yoshizumi volt, aki dr. Livia Dragoi megnyitója után angolul elmondott beszédében azzal indokolta a fődíj elmaradását, hogy ezáltal is emeljük a rendezvény színvonalát, és nyilvánvalóvá tegyék, hogy a mérce magasan áll, ami a következő, 2001-ben sorra kerülő biennálé résztvevőivel szembeni elvárásként is szerepel. Örömmel vettük vi-

Kádár Katalin:
Nyár.
(Sztanyomat)

szont tudomásul, hogy a 17 díjazott között van Szőke György, aki a Veszprém megyei Balatonszabadin született 1954. május 4-én. Egyes technikával készült rézkarcai a reveláció erejével hatottak. Jó lenne munkásságát részletesebben is bemutatni a Kisgrafikában.

Ugyancsak a biennálé keretében nyílt meg szeptember 10-én az Excelsior Galériában az *Illyés István* kolozsvári tagtársunk gyűjteményéből válogatott, bensőséges hangulatú, kizárólag színpompás japán (fametszetű) ex librisekből összeállított kamarakiállítás.

Mind a kiállító művészeknek, mind a rendezőknek további gyümölcsozó együttműködést kíván e sorok írója, aki maga is évtizedek óta szenvedélyes ex libris gyűjtő.

Gábor Dénes,
Kolozsvár

KISGRAFIKAI KIÁLLÍTÁSOK AZ ÜNNEPI KÖNYVHÉTEN

Az ünnepi könyvhéten a szolnoki Damjanich János Múzeumban és a szekszárdi Illyés Gyula Megyei Könyvtárban rendeztek ex libris-kiállítást Arató Antal gyűjteményéből. Az *ex libris magyar művészei* című szolnoki bemutatót Szurmay Ernő, a Verseghegy Ferenc Megyei Könyvtár nyugalmazott igazgatója nyitotta meg nagyszámú érdeklődő előtt. A kiállításon számos helyi vonatkozású kisgrafika is szerepelt, így Fery Antalnak azok a fametszetei, amelyeket az 1970-es években metszett a könyvtár felkérésére, s amelyeket a könyvheti rendezvényekhez kapcsolódó „szolnoki könyvudvar” látogatói kaptak ajándékba. A kiállításhoz kisebb tájékoztató is készült, címlapját Perei Zoltánnak a könyvtár névadóját ábrázoló metszete (az Aradi vértanúk című sorozatából) illusztrálja.

AZ ILLYÉS GYULA
MAGYAR IRODALMI KLUB
AJÁNDEKA

Fery Antal fametszete (X2)

könyvjegyet. Az előbbi kapcsán érdemes megemlíteni, hogy azt 1982-ben rendelte meg a művésztől a Beregszászon élő Dalmay Árpád, aki akkor az ott működő Illyés Gyula Magyar Irodalmi Klub vezetője volt. (A metszet – amelyen a portré mögött a beregszászi

színház épületének homlokzatát láthatjuk – felirat nélküli változatát a klub által ajándékozott könyvekbe ragasztották.)

A kiállítások jól kapcsolódtak a könyvheti rendezvényekhez, s minden bizonnyal tanulságos látnivalókat kínáltak az intézmények által szervezett író-olvasó találkozóknak, könyvbemutatóknak is.

Perei Zoltán fametszete (X1)

Stettner Béla linómetszete (X3)

KIÁLLÍTÁS TOROCKÓN

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete és az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Könyvtári Szakosztálya júniusban egyhetes továbbképzést szervezett Torockón magyarországi és romániai magyar könyvtárosok részére.

A szakmai előadásokat, vitákat jól egészítette ki az a kisgrafikai kiállítás, amelyet Arató Antal, Kisteleki Ibolya és Gábor Dénes (a Kolozsváron megjelenő Művelődés szerkesztője) rendezett *Üzenet Erdélyből – Romániai magyar kisgrafikák* címmel. A húszegynéhány 50×70 cm-es tablón bemutatott kisgrafikák nagy sikert arattak, s a jelenlevők közül többen is kifejezték azt a szándékukat, hogy a könyvtárukban majd hasonló tárlatokat rendeznek.

A továbbképzésen résztvevők – Torockódex címmel – egy alkalmi lapot is megjelentettek, amelyet több, a kiállításon bemutatott ex libris illusztrált. A tárlatról Gyenge Gabriella brassói könyvtáros tudósított a lapban *Kiállítás a torockón* címmel. A következőkben közöljük írását:

„Pontosan nekem, az ex libris gyűjtőnek jutott az a feladat, hogy lappangó irigységemet szép szavak mögé bújtatva kritikát írjak a kisgrafika-kiállításról és annak szervezőiről.

A kiállítás egyetlen és legnagyobb hibája, hogy a bemutatott lapok nem az én gyűjteményemből kerültek ki. Így aztán csendes áhítattal figyeltem a két kiállításvezető helyenként dicsekvésbe átcsapó magyarázatát. (Tehették, volt mivel büszkélkedniük!)

Számomra különös jelentőséggel bírt az előadás, mert sok évi szünet után szembesültem egykori kisgrafikagyűjtő önmagammal. Eszembe jutott az a kíváncsi-türelmetlen öröm, amikor egy-egy kővér vagy teltkarcsú borítékot vágtam fel, ahonnan a kincsek sokasága borult ki eléem.

Jó ötlet volt a torockói táborban megrendezni ezt a kiállítást, mely szint hozott az amúgy érdekes, de néha pesszimizmust ébresztő előadássorozatba.

Gábor Dénes, a tőle megszokott hangulatos beszámolójában mesélt nemcsak a kiállított kisgrafikákról, hanem a még élő és már nem élő grafikusművészekről és hozzájuk fűződő élményeiről.

Arató Antal úgy pedálozott ebben a tandemben, hogy végül egyikünk sem bánta volna, ha előadásuk pár kilométerrel hosszabb, és még több ex libris került volna bemutatásra.”

DISKAY LENKE KIÁLLÍTÁSA PÁPÁN

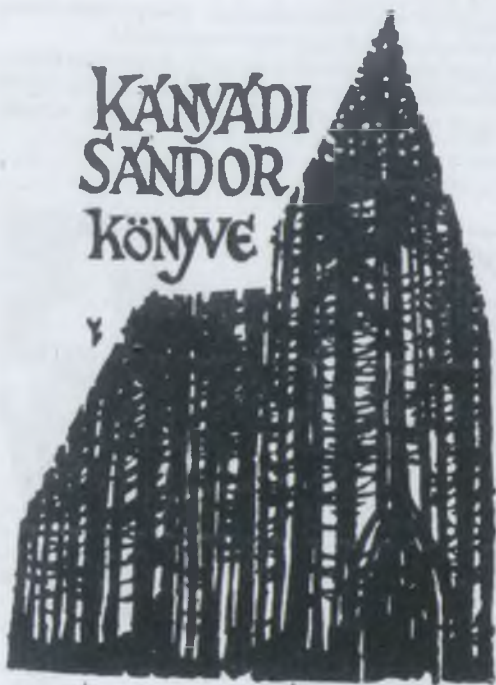
A Magyar Könyvtárosok Egyesülete ideai vándorgyűlését a pápai Jókai Mór Városi Könyvtár szervezte meg. Jó alkalom volt ez arra is, hogy az intézmény újabb kisgrafikai kiállítással mutakozzon be az érdeklődők körében. Ezúttal Diskay Lenkének az OSZK-ban őrzött hagyatékából válogatott kisgrafikáit és ex libriseit mutatták be. A tárlat alkalmából – a hagyományoknak megfelelően – ismét színvonalas katalógust jelentettek meg. A kiadvány bemutatja az Országos Széchényi Könyvtár plakát- és aprónyomtatványtárát, majd Diskay Lenkét méltató szövegek, idézetek (Lenkey István, Semsey Andor, Fodor András, Galambos Ferenc írásai) után Ürmös Péter, a kiállítás rendezője és a katalógus szerkesztője ismerteti röviden a tárlatot és előzményeit. Itt szól arról is, hogy a

katalógus valójában többet tartalmaz, mint a bemutatott művek listája. A kiállított művek leírása mellett ugyanis közli Diskay Lenke ex libriseinek dr. Semsey Andor által összeállított teljes alkotásjegyzékét. Így a katalógus nemcsak hasznos kiállítási dokumentum, hanem egy jól használható forrásmunka is azok számára, akik közelebbről akarnak megismerkedni Diskay Lenke ex libris-művészetével.

Végezetül meg kell említenünk, hogy a 18 illusztrációt tartalmazó, kiválóan tördelt, izléses kiadvány méltó folytatója az elődeinek, s ezért méltó elismerés illeti a tipográfiai munkálatokat végző Polgárné Németh Katalint is.

Arató Antal

VINCZE LÁSZLÓ BEMUTATKOZÁSA BICSKÉN

Vincze László

A Fejér megyei Könyvtári Hetek sok-sok kulturális programjának keretén belül került sor október 19-én délután Bicskén, a Nagy Károly Városi Könyvtárban az *Üzenet Erdélyből: Vincze László marosvásárhelyi grafikusművész ex librisei* című kiállítás megnyitására.

A programot bensőséges ünnepség vezette be. A bicskei származású, tudós könyvgyűjtő Bakos Endre halála előtt úgy rendelkezett, hogy gazdag könyvtárát a városi könyvtárnak adományozza, amely felöleli csaknem az egész huszadik századi magyar irodalmat. Jelentőségét nagyban növeli, hogy a könyvek jelentős része a szerzők sajátkezű dedikációit tartalmazza, vagy megtalálható bennük azok eredeti aláírása. A nagy értékű hagyatékot Széchenyi Zsolt polgármester adta át a könyvtárnak és

Vincze László

Vincze László
linómetszete (X3)

Vincze László linómetszete (X3)

az olvasóknak, ahol a dedikált művek különgyűjteménye csak helyben forgatható.

Ezt követően Vincze László ex libriseinek kiállítását dr. Arató Antal a szerző jelenlétében nyitotta meg, népes közönség előtt, akiknek a soraiban szép számmal megjelentek a Kisgrafika Barátok Köre tagjai is. Értékelte a grafikusművész rendkívüli sokoldalúságát, amit igen szemléletesen mutatott be a kiállítás rendezése is, azzal, hogy az ex libriseket tematikus csoportosításban helyezték el a tablókon. Kiemelte, hogy Vincze László grafikai bravúros mesterségbeli tudással ábrázolja a mások által kért, vagy saját témáit, legyen az épület, zsánerkép, tárgy, szimbólum, vagy akár egyetlen fa; kompozíciói pedig pontosak, jól megtervezettek és a teljesség igényét keltik, ami e műfaj egyik legnagyobb kíváncsi és erőnye. A megjelenteket izléses, leporélló szerű tájékoztató kalauzolta a művész és a művek megismerésében, Lenkey István tanulmányával és néhány ex libris reprodukciójával.

Király Zoltán

Vincze László
linómetszete
(X3)

DUDÁS LÁSZLÓ ÉLETMŰ-KIÁLLÍTÁSA

A budapesti Bélyegmúzeumban nyílt meg október 20-án Dudás László grafikus életmű-kiállítása, amely átfogó képet nyújt a művész sokoldalú munkásságáról. Elsősorban a bélyegtervezést, a kisgrafikának azt az ágát műveli, amely a legszélesebb néprétegekhez jut el a bélyegek mindennapi használata folytán (a gyűjtők között is általában a legnagyobb számú mindig a bélyegyűjtők táborá), de amelyben az alkotás mögött nem mindig a művész áll előtérben. Holott ez a műfaj igen magas szintű rajztudást és szakértelmet igényel, s nem véletlen, hogy azoknak a bélyegtervező művészeknek a munkái, akik képgrafikákat és ex libriseket is készítettek (pl. Nagy Zoltán, Vertel József, Kékesi László, Kass János, stb.) ma is a legkeresettebbek közé tartoznak az ex libris-gyűjtők körében.

Dudás László 1935-ben Bányán született, 1953-ban gépésztechnikusként érettségizett Debrecenben. A Magyar Iparművészeti Főiskolán Borsos Miklós és Dózsa-Farkas András tanítványaként szerzett diplomát 1962-ben. Pályáját formatervezőként kezdte, először tárgyak, majd vállalati emblémák tervezésével foglalkozott. A grafika fokozatosan került érdeklődése középpontjába. Ma ő tervezte talán a legszebb magyar bélyegeket (bár távol legyen, hogy ezzel kisebbiteni akarnánk más tervezőművészek érdemeit), ilyenek pl. a *Híres hajók*, *200 éves a ballonrepülés*, *Régi magyar órák*, *Mátyás király miképp*, *Budapest és a megyék címerei*, vagy legújabbán a *Népművészeti motívumok* sorozata.

Megnyitóbeszédet Dr. Krupánics Sándor, a Magyar Posta Rt. vezérigazgatója tartott, majd Kass János grafikusművész nyitotta meg a kiállítást. Közreműködött szép énekcsapattal Sebestyén Márta, a közkezdelt népdalénekes, a rendezvény háziasszonya pedig a művész leánya, Dudás Eszter volt. Ez alkalomra szép katalógus is megjelent, színes borítóján a művész néhány ismert munkájának reprodukciójával, megjelent és kiállított bélyegeinek teljes felsorolásával, valamint a kiállítást rendező Nikodém Gabriella a művészt bemutató írásával. Ebből idézünk néhány részletet.

„Dudás László a bélyegtervező, a designer, a grafikus, a fotós nyughatatlan, örökké mozgásban lévő, mindig új és új megoldásokat, kifejezési formákat, technikákat kereső, új és új feladatokra, kihívásokra váró művész. Jelen kiállítása bélyegtervezői tevékenységére koncentrálna dolgozza fel eddigi életművét, felillantva azonban az egyéb területeken megvalósult alkotásai közül is néhányat. Első bélyegtervét 1973-ban fogadta el a posta, az azóta eltelt idő alatt mintegy 200 címlet megrajzolásával járult hozzá a magyar bélyeg európai színvonalának megőrzéséhez. Számtalan alkalmi levelezőlap, borítékrajz, alkalmibélyegző-grafika került ki a keze alól, melyek mindegyike önálló művészeti alkotás. Az első napi borítékok gondosan megtervezett összhátása, lenyűgöző kompozíciók elegye teszi kiemelkedő ilyen jellegű munkáit...

Dudás László volt az a bizonyos kísérletező kedvű „első”, aki a számítógépet bevonta a bélyegtervezésbe. Bevonta, nem csupán felhasználta, mert 1992-ben megjelent TELECOM bélyege óta a számítógépes technika segítségével valóságos kultúrát teremtett, melynek kétségkívül a *Népművészeti motívumok* elnevezésű forgalmibélyeg-sorozata a legmagasabb szintű kiteljesedése. Bebizonyosodott, hogy a gép – értő kezekben – több lehet, mint egyszerű eszköz. A benne rejlő lehetőségek okos és szakszerű kihasználásával nem pusztán egy művelet sor élettelen leképzésére, hanem emberi gondolatok pezsdítően eleven közvetítésére is alkalmas...

Munkáinak karakterisztikus vonása a szélsőségesen puntán megfogalmazás. A képen az van, ott és olyan formában, aminek, ahol és ahogy ott kell lennie. Annak akar látszani, ami: bélyegnek, nem pedig plakátnak, illusztrációnak, reklámnak vagy tájképnek... Művészetét a közönség és a szakma egyaránt elismeri. 1990-ben megkapta a Munkácsi-díjat, 1991-ben a Magyar Posta Művészeti Díját, ám számára mégis a legkedvesebb az 1988-ban neki ítélte, volt tanáráról elnevezett Dózsa-Farkas András-díj, melyet a kollégák szavazatai alapján nyert el.

A kiállítást 2000. március 10-ig tekinthetik meg az érdeklődők a Bélyegmúzeum VII. kerület, Hársfa utca 47. szám alatti kiállítóterében.”

Nikodém Gabriella,
Bélyegmúzeum

Dudás László rézmetszete (C2)

VÁLOGATÁS ÜRMÖS PÉTER GRAFIKÁIBÓL

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kőbányai könyvtárában működő *Artotéka* szinte havi rendszerességgel rendezi meg magyar grafikusművészek műveinek kamarakiállítását. A KBK művészei közül is többen mutatkoztak már be itt legújabbban készült műveikkel, sorozataikkal, mint pl. Kőhegyi Gyula, König Róbert, stb. Ezúttal a Kisgrafika Barátok Körében is aktívan részt vevő fiatal grafikusművész, Ürmös Péter kiállítása volt látható október 28. és november 23. között az ideálisan szép könyvtári környezetben.

A kiállítás középpontjába a falon sorban elhelyezett nagyobb méretű, rézkarc és akvatinta technikájú képgrafikák kerültek, amelyek fekete, barna, zoldesszürke, sötétzöld vagy többszínű nyomatai a művészt a mai, modern látásmódú alkalmazott-grafikai művészet élvonalába emelik. Forma- és gondolatgazdagságuk megragadja a szemlélőt és sokáig emlékezetesek maradnak *Jövevény a Delfin-csillagképből*, *Csillagközi üzenet*, *Via Róma I és II*, vagy például *Riói emléklap: pogány füstáldozat az amazóniai lepkékért* i.u. 1992 című munkái. E képek alatti tárlókban tematikus vagy műfaji csoportosításban láthatók szerteágazó sokféleségükkel kisgrafikai és ex librisei. Külön-külön szemlélhetjük a színes rézkarc-technikájú ex libriseket, a kétszínnyomatú litográfiákat, a többszínnyomatú vagy fekete-fehér linóleummetszetű könyvjegyeket. Az alkalmi grafikák közül külön meg kell említenünk a pályázatra készült *Népi építészet* című sorozat lapjait, amelyek a pankaszi szoknyás harangláb, a nemesborzovai harangtorony és a szamostártárfalvai ref. templom és harangláb kitűnő ábrázolásai, s a milicentenáriumi kiállításra készültek. Híres művekhez készített illusztrációi közül láthattuk az Aucassin és Nicolette I-II, a Romeó és Júlia I-II, valamint az Alexander Pope és Goethe emlékére készült lapokat.

Egy különálló tárló ízelítőt ad a művész szervezői- és szakírói munkásságáról is, ahol felsorakoznak az általa szervezett grafikai kiállításokhoz készített és saját tervezésű – összeállítású katalógusok; láthatjuk külföldi pályázatokon

való részvételének dokumentumait, azokat a litván, olasz, holland vagy kínai katalógusokat, amelyek közlik pályamunkáinak reprotit. Ugyanitt láthatunk néhány kiadványt (köztük a Kisgrafikát is), amelyekben cikkei, beszámolói jelentek meg külföldi vagy hazai művészekről és kiállításairól, végül néhány általa készített színes levélzárót a pápai Jókai Mór Városi Könyvtár részére.

K. Z.

Ürmös Péter linómetszetei (X3)

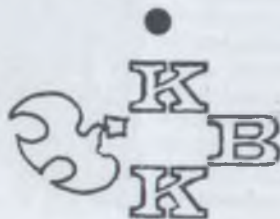
RÉSUMÉ

Notre feu artiste, Zoltán Perei a légué ses trois mille gravures sur bois à la bibliothèque de la ville de Hatvan. A l'occasion de son exposition commémorative Mme Magdolna Supka a fait l'éloge de son art.

Notre Cercle, le KBK fut fondé avant 40 années. Dans son article Csaba Katona écrit sur les circonstances de sa fondation et sur son histoire jusqu'à présent. Péter Ürmös publie un article sur la visite de Budapest du célèbre collectionneur italien Gian Carlo Torre. Dans notre rubrique «Panorama des Expositions» nos collaborateurs font compte rendu sur telles événements à Kolozsvár, Szolnok, Szekszárd, Torockó, Pápa, Bicske.

Sur la page 11 on lit sur l'exposition du célèbre artiste du timbre hongrois László Dudás, organisée à Budapest par le Musée du Timbre. Page 12: Choix des créations de Péter Ürmös, organisé par l'Artotéka du Xème arrondissement de Budapest.

Rubriques ultérieures: Revue de presse, Nouvelles, Bibliophilie.

SZEMLÉ

A MAGYAR NEMZET augusztus 7-i számában *Lőcsei Gabriella* cikke köszöntötte a 85 esztendőes *Supka Magdolna* művészettörténészt. A kisgrafika barátainak nem kell bemutatnunk „a vonal patrónáját”, „a grafika védangyalát”. A cikkíró által adott megtisztelő jelzőkkel mi is egyetértünk. *Supka Magdolna* ugyanis megalakulása óta támasza volt a Kisgrafika Barátok Körének és a grafika ügyében személyes közreműködésére mindig számíthattunk. Éppen ezért nagy örömmel értesültünk arról is, hogy a Széchenyi-díjas műtörténész, a művészettörténet-tudomány kandidátusa 1999. augusztus 20-án a Köztársasági Érdemrend tisztí keresztye kitüntetésben részesült. A kitüntetéshez és a születési évfordulóhoz egyaránt tisztelettel, szeretettel gratulálunk!

A *Könyvtári Levelezőlap* 1997/7. számában *Arató Antal* *A pápai Jókai Mór Városi Könyvtár kiadványai* című szemléjében bemutatja a könyvtár kiadásában közreadott, *Ürmös Péter* által szerkesztett kisgrafikai katalógusokat is. Többek között megemlíti: „Az egyre gyűrűlő kisgrafikai kiadványok körében ezek a katalógusok méltó módon népszerűsítik a hazai exlibris-művészet eredményeit itthon és külföldön egyaránt.”

A *Székelyföld* című kulturális folyóirat 4. száma *Sárosi Csaba* kézdí-vásárhelyi képzőművészetet mutatja be riport keretében, melyet *Fekete Vince* készített a művésszel *Egy régi vágású képcsínáló* címmel. A *Kisgrafika* olvasói már találkozhattak grafikáival a lap hasábjain. *Arató Antal* 1994/2. számunk *Üzenet Erdélyből* című cikkében írt róla ismertetőt, sőt neve az 1996-os gyulai ex libris pályázat díjazottjai között is szerepelt.

Sárosi Csaba 1951-ben Szászrégenben született. Iskoláit Marosvásárhelyen, majd Gyergyóalfaluban végezte, ez utóbbi helyen felfedezője és későbbi mestere, *Sóvér Elek* diákjaként. 1980-ban államvizgázott a kolozsvári Képzőművészeti Főiskolán *Feszt László* osztályában. Egyéni kiállításokat rendezett Kézdivásárhelyen (1982, '84, '86, '89, '90, '95 és '96-ban), Gyergyószentmiklóson (1982) és Hatvanban (1996).

A riport következő részlete akár *ars poetica*-ként is felfogható: „A groteszk, az ironia ma is legfontosabb jellemzői munkáimnak. Naponta belebotlunk furcsa, nevetséges, meghökkentő dolgokba, hiszen olyan társadalomban élünk, amelyben a régi értékek elvesztették létjogosultságukat, s az emberi tartás is nagymértékben megváltozott. A visszasságok, a furcsa helyzetek pedig magukat kínálják, nekem csak meg kell látnom és le kell rajzolnom őket. Ahogy „öregedem”, egyre nagyobb elismeréssel és tisztelettel viseltetem a régi mestereket, a nagy elődök iránt; csodálom őket, hogy mondanivalójuk kifejezésében milyen mesterien, hajlékonyan, könnyedén tudták alkalmazni a képzőművészet „nyelvezetét”, illetve mennyire tömören, kifejezően és szépen el tudták mondani, amit éreztek, láttak. Hogy mások lettek volna életkörülményeik? Lehet. Viszont más volt emberi tartásuk is.”

Arra a kérdésre, hogy melyik technika áll hozzá a legközelebb, így válaszolt: – „Csináltam objekteteket is, fúrtam-faragtam, festettem, de azért a klasszikus grafikai technikákat szeretem jobban: a rézkarcot, a hidegtűt, mezzotintót, a linó- és fametszetet, a tusrajzot, a ceruzarajzot, és nem utolsósorban kedvelem a vízfestéket is.”

A folyóirat mintegy tíz linómetszetét közli, amelyek többsége képgrafika, de láthatunk több *Arany János* illusztrációt is.

Ü. P.

A katalón EX-LIBRIS c. lapjának 20. száma megemlékezést közöl a közelmúltban elhunyt *Pepita Pallé* asszonyról (1911–1998), aki az ötvenes évek óta vezető személyisége volt a katalón exlibris-mozgalomnak. Az írásból megtudtuk, hogy hatalmas gyűjteményét a barcelonai Királyi Akadémia örökölte. Szinte minden jelentős európai

Don Juan. *Sárosi Csaba* linómetszete (X3)

művész készített számára könyvjegyet. Hazánkat *Fery Antal* és *Vén Zoltán* képviseli ebben az illusztris névsorban. – A lapszámban több írás foglalkozik a mai japán ex librisrel, sőt közlik a kortárs művészek mintegy 230 főt kitevő névjegyzékét is.

A Finnországban megjelenő EXLIBRIS ABOENSIS 27. száma közli *Akseli Gallen-Kallela* festőművész két név nélkül elkészített klisé – ex librisét. A neves alkotó több időt töltött Magyarországon, emlékét ma is emlékkő hirdeti a Lánchíd közelében, a budai Dunaparton.

A Luxemburgi Nagyhercegség EX LIBRIS c. folyóiratának 29. számában *Lou Hoefnagels* 1992-ben megjelent könyvét ismertetik. A szőlős-boros ex librisekről szóló, 96 oldalas, egészvászon kötésű kiadvány számos színes illusztrációt is tartalmaz. A kötetben a szerző felsorolja a téma iránt leginkább érdeklődő gyűjtőket. Köztük találjuk *Mario de Filippis*, *Lippóczy Norbert* és *Alma Petz* nevét. A cikk öt illusztrációja között az első *Vén Zoltán* „Museo del Vino” jelzésű rézmetszete.

A Prágában megjelenő KNIZNÍJ ZNACKA c. lap 1999/2. száma közli a világszerte 32 országban működő exlibris-egyesületek nevét és postacímét. Örömmel állapítottuk meg, hogy egyesületünk neve helyesen szerepel ebben a felsorolásban. (Korábban ugyanis valamelyik „zeneértő” külföldi szerkesztő a magyar egyesületet Kisgra-

KÖNYVESPOLC

TAKÁCS GÁBOR: TIZENÖT ERDÉLYI MŰVÉSZ Nagyvárad, 1998. Scripta Kiadó. p. 286.

Rendhagyó könyvbemutató és tárlatnyitó székelye volt az idén május 6-án a kolozsvári Györkös Mátyás Emlékház, ahol 15+1 képzőművész alkotásából összeállított kiállítást nyitott meg a bemutatandó könyv szerzője, Takács Gábor, aki maga is alkot ex libriseket. Őt magát, úgy is, mint gyakorló grafikusművészt, valamint esszéíróként Kántor Lajos, a *Korunk* című folyóirat főszerkesztője ajánlotta az összegyűlt népes közönség figyelmébe. Hogy a művészi hatás még fokozottabb legyen, Boér Ferenc, a Kolozsvári Állami Színház művésze szavalt és olvasott fel részleteket a bemutatott kötetből, amelyet legközelebb úgy jellemezhetnénk: tömény párlat – képzőművészekről.

Jó negyedszázada kísérem figyelemmel Takács Gábornak mind grafikusai küszködését a kiteljesedésért, mind szakirói munkásságának szárbaszókását. Nehéz utat kellett megtennie az elismertetésért, hiszen kezdetben fogtechnikusként kereste meg a mindennapit, majd a Babes-Bolyai Tudományegyetem Közgazdasági Karán 1977-ben megszerzett diplomával a zsebében egy ideig Szamosújváron, az ottani liceumban közgazdaságtant tanított, naponta bumliázva oda-vissza kétszer negyvenöt kilométert. Mind-eközben időt és energiát nem kímélve, fáradhatatlan kitartással dol-

gozott sokoldalú képzőművészeti kiképzettségéért. Művészeti anatómiát, elméleti ismereteket közvetlenül a legkiválóbb magyar művészpédagógustól, a mezősegyi Katona községből származó Kosuth-díjas Barcsay Jenőtől tanult, a fametszés műhelytitkainak rejtelmeibe pedig Gy. Szabó Béla vezette be. Nem túlzás és nem is elfogultság tehát, hogy könyvének első három fejezetében szeretve tisztelt mesterének állít emléket, sőt maga alkotta fametszetű Barcsay-portróját is újra közli. Az összegyűjtött írások zöme a *Korunk*-ban jelent meg és a kiállításon is bemutatott, a szerzőhöz lélekben közel álló grafikusokról szóló műkritikákat tartalmazza, ezek: Barcsay Jenő, Bardócz Lajos, Kopacz Mária, Kuszlos Endre, Aranyossy György és Székely Géza. De a *Művelődés*, az *Igaz Szó*, a *Kelet-Nyugat* lapjairól beválogatott kisesszék, interjúk, a szobrászokkal, festőkkel, textilművészekkel, stb. foglalkozó írások is egytől-egyig érdekfeszítők a bemutatott alkotásainak – sajnos csak fekete-fehér – reprodukciói egyaránt, Tirnován Vid szobrász, Fuhrmann Károly ötvösművész, Szederjesi András szobrász, Korondi Jenő szobrász, Krausz Papp László kovácsoltvas, Balaskó Nándor szobrász, Mohy Sándor festő, Incze János festő és Jakabos Olsefszky Ilona porcelánkerámia művészek munkásságáról.

A kötetben szereplő művészek közül leginkább Bardócz Lajos finomvonalú rézkarc – ex librisei ismertek, de Incze János és Székely Géza néhány könyvjegye is a megbecsült és keresett erdélyi grafikák közé tartozik.

A nagyváradi Scripta Kiadó jó szolgálatot vállalt magára, amikor a szerző saját szerkesztésében megjelentette ezt a Magyar Művelődési és Közoktatási Minisztérium által támogatott hasznos kötetet. Kár, hogy mára már könyvüzleti ritkaságnak számít; kívánatos lenne tehát mihamarabb új kiadásáról gondoskodni.

Gábor Dénes

Takács Gábor fametszete (X2)

Bardócz Lajos tollrajza

Dr. ÜRMÖS LÁSZLÓ RAJZAI AZ OROSZ HADIFOGSÁGBAN.

(Előszó: Ürmös Péter.) Pápa, 1998. Kiadta a Jókai Mór Városi Könyvtár. p. 80. 10×7 cm.

A Jókai Mór Városi Könyvtár kiadói tevékenysége jól ismert a kisgrafikagyűjtők körében, hiszen korábban már több exlibris-kiállítás katalógusát jelentették meg. A katalógusokat a Pápáról elszármazott Ürmös Péter szerkesztette, s természetesen az ő nevéhez fűződik ennek a kiadványnak – amelyben édesapja hagyatékából állított össze egy dokumentumértékű kis gyűjteményt – létrejötte is. A kiadvány egyébként sokkal többet tartalmaz, mint amit a címből sejtethetnénk. Tartalmazza dr. Ürmös László visszaemlékezéseit katonai szolgálatáról (1940-ben részt vett az erdélyi bevonulásban, majd a keleti fronton szolgált), arról, hogy Budapest ostromakor hogyan esett hadifogságba, hogyan szállították társaival együtt Fokszánon keresztül az uszmányi hadifogolytáborba, milyen volt a tábori élet, s végül 1947-ben hogyan sikerült hazajutnia. A számos érdekes (és jellemző) epizódot felelevenítő visszaemlékezés egyúttal kortörténeti dokumentum is. Ezt a dokumentum-értéket egészíti ki, tesz ki teljessé a könyvecskeben látható illusztrációk: a szerző egykori fényképfelvételei az erdélyi tartózkodásáról (itt egy tartalé-

kos tisztképző tanfolyamon is részt vett), valamint cigarettapapírokra rajzolt rajzai a hadifogságból. Mint ifj. Ürmös Péter a bevezetőben megírja, ezeket a rajzokat nem elég, hogy tiokban kellett elkészítenie édesapjának, de a különböző ellenőrzések stb. úgy őrizte meg őket, hogy szétszította bajtársai között azért, hogy ha valakinél meg is találnának néhányat, ne vesszen el az egész. Szerencsére az örök nem kobozták el a rajzokat, így – ha jó fél évszázad után is –, de nyilvánosságra kerültek. Az eredeti méretben közzétett mintegy 30 rajz hol megrendítő, hol kicsit aforizmatikus tudósítás a hadifogolytábor hétköznapi vagy ünnepi (pl. a tábori szentmiséről vagy a karácsonyi ünnepségről készült rajzok) eseményeiről. Ám találhatunk közöttük jellegzetes portrékat, egészalakos kompozíciókat is. Ezek a rajzok – és ismét ifj. Ürmös Pétert idézzük – „nemcsak a túlélés krónikái és a reménység sóhajai a reménytelenségben, hanem az emberi méltóság tanúsága is egy embertelen korból.”

Arató Antal